

Vincenc Vingler

Zvířata
Tiere

Heinz Theuerjahr

Galerie výtvarného umění v Chebu
4. 12. 2014 – 11. 1. 2015
Vernisáž / Eröffnung 3. 12., 17.00

Vincenc Vingler, Sova / Eule, 1980–1981, bronz / Bronze // Heinz Theuerjahr, Havran vypadlý z hnízda / Aus dem Nest gefallener Rabe, 1988, bronz / Bronze

Heinz Theuerjahr, Opičí máma / Affenmutter, 1985, bronz / Bronze

Výstava Vincence Vinglera a Heinze Theuerjahra představuje dva umělce různého zázemí i východisek, jejichž osobité dílo se v největší míře soustředilo na stejný monotematický syžet, na ztvárnění zvířecí říše. Je pokusem ukázat tento osobitý fenomén tvorby, která vznikala a existovala paralelně k vedoucím vývojovým tendencím a tvořila nezbytnou část celku. Každý z autorů přistupoval ke svému dílu s bezvýhradnou pokorou a poctivostí, které byly daleko od jakéhokoliv kalkulu nebo přimknutí se k určitým uměleckým tendencím. Jejich tvorba nezaznamenala razantní stylové změny nebo zvraty a zahrnuje práce ve škále od drobných interiérových plastik až po monumentální realizace určené pro exteriér. Pro pochopení díla Vincence Vinglera a Heinze Theuerjahra a pojmenování jednotlivých znaků jejich tvorby je třeba vidět i odlišnosti prostředí, ze kterých pocházeli, ve kterých tvořili a která je formovala. Pro Theuerjahra byla logickým východiskem jeho tvorby příroda – zejména tvůrčí práce ve Waldhäuseru uprostřed Bavorského lesa, který si zvolil jako své umělecké i osobní zázemí, a pak africký kontinent, jeho zvířata a bohatá vizualita, jež promítá do své tvorby. Za studium umělecké pedagogiky v Berlíně a krátce po nich pozorujeme v jeho raném figurativním sochařském díle, ještě nijak soustředěném na zvířecí tematiku, sounáležitost s tradicí velkých osobností německého sochařství – zejména s lapidární naléhavou formou Ernsta Barlacha. Téma lidské figury, popřípadě torza či sochařské portréty později prolínají celou jeho tvorbou. V té době intenzivně cestuje (navštíví Rumunsko, Sedmihradsko, Maďarsko a Československo, Finsko, Švédsko a další země). Kromě sochařství se soustřeďuje na malbu, ještě před válkou se mu dostává velkého povzbuzení malířem Hansem Joachimem Staudem, se kterým se setkává na stipendijním pobytu ve Ville Romana ve Florencii. Sdílí s ním stejné vnímání světa, debatují o umění, o způsobu malířského vyjadřování, považuje ho za klíčovou osobnost pro vlastní tvorbu. Po návratu z Itálie se usazuje ve Waldhäuseru, kde v izolaci uprostřed přírody začíná intenzivně pracovat. Poválečná bída zasahuje ale i sem, nedostatek se týká základních potřeb včetně malířského materiálu, alternativně jej nahrazuje dostupnějším dřevem, vytváří

Heinz Theuerjahr, Pelikán / Pelikan, 1980, bronz / Bronze // Vincenc Vingler, Kachna / Ente, 1980–1981, bronz / Bronze

Vincenc Vingler, Exotická ryba / Exotischer Fisch, 1964, bronz / Bronze

své první dřevěné skulptury – později motivy zvířat začínají převažovat nad lidskou figurou a vznikají první zásadní témata, ke kterým se periodicky vrací. V roce 1946 se stává jedním ze zakládajících členů významné umělecké skupiny Donau-Wald-Gruppe (dále Hermann Erbe-Vogel, August Philipp Henneberger, Reinhold Koepfel, Walter Mauder, Wilhelm Niedermayer). Jejich společným východiskem byla klasická moderna a příslušnost k lokalitě Bavorského lesa, Theuerjahr měl osobně i umělecky blízko zvláště k malíři Reinholdu Koepfelovi. Jeho dům se stává místem setkávání malířů a básníků (Alfred Kubin, Max Unold a další). Theuerjahr v té době intenzivně maluje a vytváří plastiky zvířat, vystavuje je poprvé v mnichovském Domě umění v rámci skupinové výstavy, později na své samostatné výstavě v tamní Městské galerii, stává se členem spolku Neuer Münchner Kunstverein. Na přelomu let 1957 a 1958 probíhá velká přehlídka německého umění v Římě, kam je přizván. Následuje celá řada samostatných a skupinových výstav a také zakázek pro veřejný prostor. Pracuje se sochařkou hlinou, vrací se k ověřenému dřevu, využívá keramiku. Pozoruhodné je, že ke stylizované zjednodušené formě u zvířecích plastik dospívá hned záhy po studiích ve čtyřicátých letech a tuto tendenci udržuje po celou svou tvorbu. V některých plastikách dochází k majestátním elementárním formám připomínajícím egyptské zoolitické figurace, podobně ovlivněn je také primitivním sochařstvím afrických domorodých kmenů, jejich maskami nebo rituálními vyřezávanými zvířecími formami. Zároveň jako pečlivý pozorovatel zvířat v jejich přirozeném prostředí dovede mimořádně výtěžně ztvárňovat bezprostřední gesta a pohyby, například v motivech opic. Paralelně k sochařské tvorbě vznikají rovněž cykly dřevěných, kreseb a maleb. Zvláště v dřevěných sochách stává k podobně elementárnímu jazyku jako v abstrahovaných sochařských pracích. Černé siluety zjednodušených a přitom přesných forem bezpečně vyjadřují podstatu objemové a lineární bohatosti zvířecích těl, zároveň korespondují s plastickou hrou světla a stínu na jeho reliéfech.

Vincenc Vingler, Tuleň / Seehund, 1965, bronz / Bronze // Heinz Theuerjahr, Malý hroch / Kleines Flusspferd, 1972, bronz / Bronze

Theuerjahr žil a pracoval „na konci světa“ v horách, obklopen přírodou Bavorského lesa, pár kilometrů od českých hranic. Odloučenost zvolil dobrovolně krátce po studiích umění v Berlíně. Rušná metropole nebyla blízka jeho povaze, skromnému životu ani způsobu práce. Soustředěně pracoval nablízku své rodině i přátelům, podněty k tvoření nalézal kolem sebe ve venkovském prostředí a později v daleké Africe. Poprvé se tam dostává v roce 1960, do roku 1985 pobývá v zemích subsaharské a severní Afriky kratší či delší dobu celkem čtrnáctkrát. Jestliže v Keni, Ugandě, Tanzanii nebo Súdánu studuje pohyby, tvary a chování zvířat v jejich přirozeném prostředí, v Egyptě vstřebává kulturu starověku, zvláště dokonalé tvary stylizace zvířecí plastiky. Impulsy z těchto pobytů pak zpracovával opět v ústraní a klidu svého ateliéru ve Waldhäuseru. S touto nevšední a zároveň tak přirozenou pozicí umělce stojícího mimo velká umělecká centra souvisí i jeho vyhranění se vůči uměleckým tendencím, které představují hlavní vývojové proudy umění 20. století. Byla to volba naprosto svobodná, ve svých textech se o svém směřování několikrát zmiňuje. Cestu avantgardních umělců plně respektoval, ale pro něj osobně znamenala omezení a tudíž nesvobodu, v tvorbě mu šlo o jeho vlastní přirozenost a pravdu, které nalézal v přírodě, u obyčejných lidí a v sobě samém. Tomu je věrný do konce svého života.

U Vincence Vinglera lze nalézt již v době dětství a dospívání několik impulzů, které ho vedly jednak ke studiu umění a na druhé straně k úzkému vyprofilování se na okrajové téma zvířat. Dětství prožil v Praze na Letné, v blízkosti mnoha uměleckých ateliérů, které byly rozestry ve vnitroblocích kolem Akademie, později tu začíná docházet k sochaři Otakaru Velinskému, spolupracovníku Jana Štursy. První setkání s uměním upevňuje i jeho otec, výborný diletantský kreslíř a znalec přírody. Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy současně studuje dějiny umění a uměleckou pedagogiku, pak přestupuje Uměleckopřímyslovou školu do ateliéru keramiky profesorky Heleny Johnové. Takřka ideální konstelaci naruší smrt obou rodičů a nelehké životní podmínky v období krize třicátých let. Vincenc Vingler se zprvu etabluje jako

ilustrátor dětských knih, ve válečné době jako scénický a kostýmní výtvarník. Jeho pozice coby sochaře začíná být jasná až v roce 1944, kdy se na své první samostatné výstavě v síni Ars v Melantrichu v Praze poprvé profiluje jako sochař zvířat. Na dochovaných fotografiích vzbuzuje výstavní síň dojem zvláštního přírodovědného kabinetu; rané sochy, a to s určitostí až do 50. let, vykazují v poctivé modelaci přesvědčivý realismus, o který se může mladý umělec opřít. Je tu několik děl, které i přes vysokou míru popisného realismu vybočují svou sílou a vnitřní naléhavostí. Mezi nimi např. Umírající antilopa (1944), jež je o dva roky později vybrána na první reprezentativní poválečnou výstavu mladého československého umění ve Francii, kterou připravil Josef Šíma. Následuje pro něj velmi zásadní výstava se sochařem a blízkým přítelem Janem Kodetem ve Stockholmu a Göteborgu. Po návratu je vyzván ke tříměsíční spolupráci v keramické továrně v italské Faenze. Vingler absolvoval studium keramiky na Umprum a tvorba drobných interiérových zvířecích plastik pro něj znamenala přirozenou součást tvůrčí práce. O dva roky později je jmenován výtvarným poradcem Československých keramických závodů, kde po deset let vytváří paralelně se svou volnou tvorbou modely pro keramiku. Mezitím přichází rok 1948 a s ním nové pořádky. Stává se členem Umělecké besedy, jeho tvorba „nijak neoslavovala panující režim, ale ukázala se jako dostatečně nevinné téma, aby v jeho rámci mohla být oficiálně vystavována.“ Zúčastnil se důležitých zahraničních přehlídek: Biennale v Benátkách a v Sao Paulu (obě 1956), Triennale v Miláně (1954), Světové výstavy Expo 58 v Bruselu, vystavuje samostatně i v rámci větších bilančních výstavních podniků doma. Soustředění na zvířecí říši bylo v nedávné době hodnoceno jako strategie, díky níž se mohl vyhnout dobovému socialistickému realismu. Vingler se však svobodně rozhodl již dříve, o čem svědčí zmiňovaná výstava v Melantrichu. Díky Adolfu Hoffmeisterovi se v druhé půli roku 1957 dostává s grafikem Zdenkem Seydlem na studijní cestu po Číně. V průběhu okružní cesty vytvořili oba několik desítek děl, které pak vystavili v Pekingu a po návratu uspořádali výstavu v Praze. Od padesátých let do konce Vinglerova života vzniká poměrně rozsáhlé dílo

Vincenc Vingler, Antilopa / Antilope, 1944, bronz / Bronze

určené pro exteriér [Býk z cyklu Corrida (1976–1977), hrad Klenová; Kůň Převalského (1965–1966), Kozel (1958), Pelikáni (1950), Zoologická zahrada v Praze; Pelikáni (1950), Tiergarten, Berlín]. U Vinglerovy téměř čtyřicetileté tvůrčí práce nenalezneme radikální názorové zvraty, lze ale sledovat zřetelnou vývojovou linii. Počáteční realismus čtyřicátých a padesátých let se později vytrácí. Plastiky Štíhlý pták (1965), Exotická ryba (1964), Sova Puštík (1965), Tuleň (1965) vykazují maximální zjednodušení a větší míru abstrakce a minimalismu, je zde vidět vliv Brancusiho, pokouší se dokonce o abstraktní tvary (plastiky křídla (60.–70. léta), zůstává ale u předmětného elementarizovaného motivu, který dál nerozvíjí. Není to Vinglerova cesta, i když se mu dostává v tomto ohledu velké podpory ze stran přítele teoretika Jiřího Mašína, autora textů většiny jeho výstav. Vincenc Vingler hledá ve své práci něco jiného, jde mu, jak sám uvádí, o zachycení psychologie zvířete, do jejich tváří promítá lidské emoce, přitom neztrácí výmluvnost těch zvířecích, pečlivě odpozorovaných ze zoologických zahrad. Zvláště je to patrné u raných soch a pak u pozdní tvorby sedmdesátých let, kdy se věnuje poprvé systematicky lidské figuře v rámci uzavřených celků Corrida nebo Cirkus. Zvířata jsou tu vedle lidí, kteří je doprovázejí, najednou nositeli metafory života a smrti. Těmito cykly se tvorba Vincence Vinglera v roce 1981 uzavírá.

Markéta Vinglerová

1 Jan Wollner, Vinglerova dvojnásobná pozice, in: Vincenc Vingler (1911–1981) Sochy zvířat (kat. výst.), Praha : GHMP 2012, s. 15.

Die Bildhauer Vincenc Vingler (1911–1981) und Heinz Theuerjahr (1913–1991) gehörten derselben Generation an. Obwohl sie in verschiedenen Ländern und politischen Systemen lebten, weist ihr Schaffen erstaunliche Übereinstimmungen auf, sowohl was die lebenslange Konzentration auf die Tierthematik betrifft, als auch ihre Konzeption, die eine perfekte Wiedergabe der Körpergestalt mit einer modernistischen Stilisierung der Form kombiniert. Heinz Theuerjahr wurde in Pommern geboren und absolvierte ein Studium an der Staatlichen Hochschule für Kunstziehung in Berlin. Seit dem Jahr 1939 lebt er in Waldhäuser, einem Dorf im Bayerischen Wald unterhalb des Lusen, nur wenige Kilometer von der tschechischen Grenze entfernt. Er fing als Maler an, begann jedoch bald sich vor allem mit der Bildhauerei zu befassen. Im Jahr 1960 unternahm er zum ersten Mal – und später noch dreizehnmal – eine Reise nach Afrika und eben die exotische Fauna wurde ein wichtiger Bestandteil seines Schaffens. Vincenc Vingler absolvierte ein Studium an der Kunstgewerblichen Schule in Prag (1927–1933). In den fünfziger Jahren erlangte sein Werk dank der konfliktfreien Thematik offizielle Anerkennung und so repräsentierte er einige Male die Tschechoslowakei auf weltweiten Veranstaltungen (1954 Triennale in Mailand, 1956 Biennale in Venedig, 1957 Biennale in São Paulo). Von einer realistischen Konzeption ausgehend entwickelte er sich in Richtung auf eine immer stärkere Abstraktion der Form und in der zweiten Hälfte der 50er Jahre traf sich seine elegante Formensprache mit der Ästhetik des sog. Brüsseler Stils; auf der Weltausstellung EXPO 58 selbst war er durch mehrere Werke im tschechoslowakischen Pavillon vertreten (Reiher im Atrium, Pelikan auf der Terrasse des Restaurants). Bei ihm taucht ein breites Spektrum an Tieren auf – an domestizierten und wilden, exotischen und heimischen; spezifische Themen sind Zirkustiere oder der Stier von einer Corrida.

Heinz Theuerjahr, Pasoucí se antilopa / Äsende Antilope, 1962, bronz / Bronze

Vincenc Vingler, Heinz Theuerjahr, Zvířata / Tiere

Velká galerie / Grosse Galerie

4. 12. 2014 – 11. 1. 2015

Vernisáž / Eröffnung: 3. 12., 17.00

Kurátorka / Vystavatel: Markéta Vinglerová

Souběžné výstavy / Parallele Ausstellungen:

Sociální skupina Ho-Ho-Ko-Ko

Výstava z depozitáře, 9. 10. 2014 – 4. 1. 2015

Jindřich Prucha, Zátíší s červeným plédem, 1913

Opus magnum, 4. 12. 2014 – 29. 3. 2015

Petr Dub, Další ze způsobů jak nevytvářet obrazy

Malá galerie, 9. 10. 2014 – 4. 1. 2015

Tereza Říčanová

Museum Café, 9. 10. – 29. 3. 2015

Galerie výtvarného umění v Chebu, příspěvková organizace Karlovarského kraje náměstí Krále Jiřího z Poděbrad 16, 350 02 Cheb T: +420 354 422 450, F: +420 354 422 163, info@gavu.cz, www.gavu.cz

Výstavní program GAVU Cheb je podpořen z grantového programu MK ČR.

V roce 2014 vydala Galerie výtvarného umění v Chebu. Text Markéta Vinglerová, grafika Kolář & Kutálek, tisk Dragon Press, s. r. o., náklad 900 ks.

Vincenc Vingler

Heinz Theuerjahr